

quitte ce séjour, et que je le change contre un autre! Quoi! je sortirais d'ici pour aller de nouveau chez vous m'exposer au péril de mille aventures désagréables! » Guillaume remercie ensuite ses confrères en termes fort polis de l'affection qu'ils lui marquent. Il témoigne qu'il s'intéresse très-sincèrement à leur satisfaction, à leur crédit et aux autres prérogatives dont ils jouissent. « Pour moi, dit-il, je suis familiarisé maintenant avec ma pauvreté, je l'aime, j'en suis content, et elle me suffit, pour le moins autant que les grands trésors de Crésus suffisaient à ce prince. » Cette lettre est une des plus spirituelles et des plus agréables que nous avons rencontrées parmi celles du siècle qui nous occupe.

Suivant M. d'Auteuil, ce n'est pas Suger qui est auteur, comme nous l'avons dit ci-devant, du *Livre de son administration*, mais Guillaume, qui le composa par son ordre et sous sa direction. La preuve qu'il en donne est la différence du style de ce livre et de celui des autres productions de cet abbé. Mais cette différence ne nous paraît pas assez grande pour contrebalancer l'autorité des plus anciens manuscrits, où ce livre porte en tête le nom de Suger, ni celle du livre même, dans lequel Suger parle toujours en son propre nom.

EPISTOLA ENCYCLICA MONACHORUM S. DIONYSII

DE MORTE SUGERII ABBATIS.

(Vide supra, hujus voluminis col. 1207, in Sugerio.)

VITA SUGERII ABBATIS.

(Vide in Sugerio, supra, col. 1193.)

VERSUS DE OBITU SUGERII ABBATIS.

(Vide ibid., col. 1211.)

EPISTOLA WILLELMI

MONACHI S. DIONYSII

AD QUOSDAM EX SUIS COMONACHIS.

Laudat solitariam quam in Aquitania elegerat mansionem, excusatque se a reditu ad pristinos quos dimiserat honores.

(MARTÈNE, *Anecd.*, tom. I, pag. 441, ex ms. Coisilinano.)

Dominis et digne venerandis fratribus WILLELMO A præcentori, WILLELMO cellerario, Willelmo notario, WILLELMO medico domini mei collateralibus itidem (5) WILLELMUS.

Pauca vobis erant in Galliis æquivoca, nisi et ex Aquitania unum adderetur. Quid domino meo abbati, quid vestræ visum est unanimitati, ut tam crebris me nuntiis sollicitetis et litteris; atque locum

monachis deserere, ubi melior est dies una supra millia, ubi quantulameunque nactus mihi videor libertatem et pene sera gaudia? Aut ego deceptus sum in eligendo loco, aut demens si deseruero: et peream si non ipse locus invitat ut scribam, cujus meritum scribendi subministrat materiam. Percam, si non post exactum in eo annum hoc mihi persuasi, ut hunc ultra mutare non cupiam. Nam vallis est

(5) Willelmus, hujus epistolæ scriptor, is esse videtur Willelmus monachus Sancti Dionysii, Sugerio abbati familiaris et Vitæ ipsius auctor, uti et epistolæ encyclicæ de obitu ejusdem Sugerii, quæ quidem olim in ipsius anniversario legebatur, uti discimus ex codice Coisliniano unde hanc epistolam quæ encyclicam sequitur, eruimus. Nam inter varios insignis Sancti Dionysii abbatiæ ritus singulares antiquos, notandus in primis venit ille quo Vita Dago-

berti et Sugerii abbatis virtutes eorum in anniversario publice legebantur in ecclesia, quatenus eorum auditis benefactis, monachi ad divinum pro eis numen exorandum amplius animarentur. Qui quidem ritus, saltem quoad Vitam Dagoberti legendam, perseveravit ad annum 1653, quo introducta in præfato Sancti Dionysii monasterio reformata S. Mauri congregatio judicio doctorum illum sustulit.

vallata deliciis, vallis, naturæ dotata divitiis. Quid-
 quid fere ubique terrarum est fructuum, hic a na-
 tura videtur esse congestum. Hic qui vacare volue-
 rit et sapientiæ, neque tumultu pulsatur, neque
 turba impeditur. Nullus hic sonus, nullus auditur
 strepitus, nisi quem vel cantus avium fecerit, vel
 auræ flatus excitaverit. Hoc tamen suæ solitudinis
 habet solatium, quod trans flumen habet oppidum,
 ejus commodis fruitur, caret incommodis. Locus
 hilaris et amœnus, silvis clausus et collibus, ut ta-
 men nec nimium sit humilis vel depressus, nec ven-
 torum pateat importunis flatibus. Tellus fertilis et
 in commisso fidelis; quæ quidquid sibi creditum fue-
 rit, centuplicato fenore cultori restituit. Hic quævis
 seges, hic omnis fructuum species uberius provenit,
 celerius maturescit. Hic tantam pomorum vidi co-
 piam, ut videntibus essent fastidio, collecturis lædio.
 Et ne quis existimet fructus esse degeneres, alia ex
 his instar mellis sunt dulcia, alia suaviter aspera,
 pleraque in annum duratura. Nullum est opus ru-
 sticum, cui non se solum ferax accommodet et fide-
 liter respondeat. Præter alia unum hic provenit præ-
 cipuum, quod urbibus et oppidis invidiam faciat,
 quod Falerno putetur pretiosius. Siquidem gustu de-
 lectat, odore demulcet. Hic mirum in modum ex al-
 bis botrionibus, vinum vidi rubeum, et ex nigris e
 converso hic conficitur album. Quod purum tale est,
 ut frugalitatem professo minus conveniat, adeo ut
 qui biberint, ligari oporteat, nisi quod ipso fortius
 astringuntur. Hic inter cæteras arbores pinus se in
 tantam attollunt celsitudinem, ut Libani, quod dici-
 tur, cedros æquiparent: ex quibus tanta nucum col-
 ligitur abundantia, ut in usus infirmantium non
 quaerantur amygdala. Cæterum locus hic earum nu-
 cum quæ juglandes dicuntur, videtur esse proprius,
 in tantum, ut colligendis plerumque qui legant, et
 reponendis apothecæ deficiant. Non hic desunt pyra,
 non ficus, non coctana, castanæque nuces, et quid-
 quid sponte profert natura, vel procurare consuevit
 industria, in hoc brevissimo terræ continetur an-
 gulo. Denique quidquid in hortis seri, quod in vir-
 gultis solet vel inseri vel nasci, profert vallis amœ-
 nissima, si tamen cultoris instet solertia. Neque aqua
 hic pecunia bibitur, nec pretio ligna comparantur.
 Nam in januis est lucus, in ipsis penetralibus fons
 ebullit placidus, gustu suavis, haustu salubris, hi-
 berno tempore tepidus, æstivo gelidissimus. Qui pri-
 mum quidem habitatorum satisfacit usibus, diligenti
 studio ita munitus, ut ante omnia non desit grata
 solitudo, et ad hauriendum sicco liceat vestigio ve-
 nire. Deinde a plebe promiscua avidissime excipitur
 extrinsecus, sed prius in duos derivatur rivulos, qui
 et virgulta irrigant, et hortos humectant, sicque le-

aniter fluens colligitur in piscinam proximam, qua
 piscium constructa est alendæ multitudini. Illic
 pratium subjacet, in longitudinem porrectum, amœ-
 num, fecundum, atque adeo famosum, cui ex sua
 longitudine inditum crede vocabulum. Cujus utrum-
 que latus ex piscosis stagnis distillantes rivuli af-
 fluerent allambunt; unde fit ut lætum omni tempore
 gramen in mediis æstibus aquam cœlestem non de-
 sideret. In hoc post collectionem mensis Junii vidi
 in Augusto tanta ubertate fenum colligi, ut vix scire
 quis possit, utrum primi temporis an serotina ma-
 jor esset copia. Nec longe hinc, hoc est, quantum
 potest arcus his jacere, præterlabitur Vigenna flu-
 vius, qui varias piscium monstrat delicias, ut raro
 nobis opus sit ad piscinas recurrere, nisi cum forte
 serius hospes supervenerit, aut tempestas a flumine
 piscatores abegerit. Habet præterea vallis nostra ex
 rupibus excisas specus, in quibus incolæ se suaque
 mediis nivibus tuentur a frigore, æstivis mensibus
 a calore. In his nec vinum corrumpitur, nec granum
 infatuatur, non putrescit fructus, nec timetur effra-
 ctarius. Oratorium denique ejusmodi est, ut levi la-
 pide cameratum, nec rigores Capricorni, nec Can-
 cri æstus sentiri permittat; in quo nec incolumes
 impune, nec ægri sine salutis spe dormire consue-
 verunt. Illuc, ut testantur incolæ, quisquis ingreditur
 ad furandum, aut cæcitate, aut graviore mulcta-
 tur ultione. Tot certe tantæque, præter has, sunt
 loci dotes, ut vix alicui qui non viderit persuaderi
 valeat; vix aliquis qui hic semel applicuerit, nisi
 invitatus recedat. Hunc igitur locum vultis ut dese-
 ram, monetis ut mutem? Hinc ego exeam, illuc
 revertar, ut me mille scandalorum periculis immer-
 gam? Monet Epicurus Idomeneum, ut quantum po-
 test fugiat, et properet antequam aliqua vis major
 interveniat, et auferat libertatem recedendi. Idem
 tamen subjicit nihil esse tentandum, nisi cum apte
 potuerit tempestiveque tentari. Sed cum illud tem-
 pus diu captatum venerit, exsiliendum ait, speratque
 salutarem etiam ex difficillimis exitum, si nec pro-
 peremus ante tempus, nec cessemus in tempore.
 Scio quia nimio mei desiderio laboratis, quia cupi-
 tis me vestris interesse gaudiis, vestræque gloriæ
 amorem amplector, affectui gratulor, nec ignoro
 quam benigno me vocetis animo. Verum assuevi
 paupertati meæ, quæ mihi non minus jam sufficit
 quam Cræso opes suæ. Jam quippe rudis effectus
 honoribus desuevi, quibus Dominus meus amicos
 beat, et bene de se meritos honorifice remunerat.
 Ut verum fatear, ut vobis in aurem loquar, non
 est mihi tibia tanti; loco cessi, officio renuntiavi,
 fortunam metuens, ne, si quid acciderit, imputetur
 mihi.